

Merinizacija ovac v štipškem okraju

Na temelju razgovora z dr. Nikolom Džumurovom, veterinarjem iz Štipa, enim izmed najbolj zaslužnih ljudi za merinizacijo ovac v štipškem okraju, seznanjamo na kratko naše bralce z rezultatom te pomembne akcije in s problemi, ki jih je bilo potrebno rešiti, da bi zagotovili končni uspeh.

Področje štipškega okraja štejejo za enega izmed najbolj bogatih ovčarskih rajonov na svetu. Zelo ugodni pogoji, ki jih imajo na tem področju za rejo ovac, do nedavnega niso bili niti zdaleč izkoriščeni: donosi in kakovost mleka, mesa in volne so bili daleč pod tistim, kar je bilo mogoče dati. To se posebno nanaša na volno, ker so bile prav tu velike možnosti, hkrati pa tudi velike potrebe: da bi krili potrebe zmogljivosti tekstilne industrije po tej važni surovini, je skupnost morala dati 10 do 15 milijard deviznih dinarjev na leto.

Ta moment kakor tudi veliko bogastvo štipškega okraja v ovcah, so dali pobudo, da so se lotili križanja domače ovce s svetovnimi tipi ovac s fino volno, da bi dobili naš tip ovce, ki bo dajala velike donose in boljšo kakovost mesa in volne.

Ta ideja je bila l. 1952 izhodišče. V začetku so jo uresničevali v »ozkem krogu« — na kmetijskih posestvih in v zadrugah. To je bilo nujno, ker je bil med problemi, ki jih je bilo treba obvladati, eden izmed največjih tradicija in zaostalost živinorejcev, katerih nezaupanje so jemali kot osnovno dejstvo in se ob njem ustavljali tako aktivisti kakor strokovnjaki. Poč do uspeha ni bila lahka — zato so bila potrebna štiri leta. Uspeh pa je bil uresničen. Napor se je popolnoma izplačal.

Kako so začeli

Ko so se lotili križanja domače s merino ovčami, je bilo osnovno dobiti tak tip ovce, ki bo glede donosov in kakovosti volne in mesa, a prav tako tudi glede izdržljivosti najbolj ustrežal podnebnim in drugim razmeram v tej pokrajini. Na temelju raziskovanj so prišli do sklepa, da je to merino križanec prve in druge generacije, ki se na tem terenu dobro drži in daje dvakrat večje donose. Ugotovili so, da merino križanci naglo dozorevajo in že v prvi generaciji dosežejo 8 kilogramov in 250 gramov žive teže. Vsako merino jagnje je bilo v povprečju za tri do štiri kilograme težje od domačega, a že v prvi generaciji daje 2,9 kg volne, medtem ko domača ovca ne daje več kakor kilogram. Kakovost volne omogoča proizvodnjo tudi najbolj kakovostnega blaga. Razen tega se je pokazalo, da dozori merino jagnjeta za klanje mnogo hitreje in to bolj ali manj v vseh dobah. S prodajo svežega mesa v decembru (kar se doslej ni dogajalo) so dosegli cene 600 do 800 din za kg.

Dobljene rezultate so zelo skrbno proučevali. Vse do l. 1955 so križanje opravljali brez izjeme le na socialističnem sektorju. Število križanih ovac je bilo nizko, vendar se je stalno povečevalo, kar je razvidno iz grafikona.

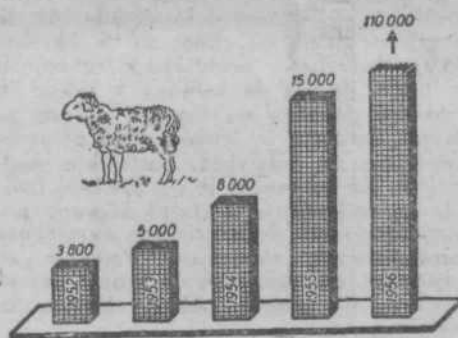
Ko so dobljene rezultate preverili tudi v praksi, so sklenili, da bodo akcijo razširili tudi v socialističnem in v zasebnem sektorju. V ta namen so začeli organizirati revije merino križancev na gospodarstvih, ki so dosegla najboljše rezultate. Hkrati so organizirali tudi skupinske obiske naprednejših živinorejcev na kme-

tijska posestva in v zadruge, da bi se proizvajalci na kraju samem prepričali o prednosti merinizacije, ki so jo izvajali brez izjeme samo z umetnim osemenjevanjem. Merinizacija je postopno dobila pristaše tudi v privatnem sektorju, kar je bilo zelo pomembno, ker je bilo v tem področju približno 50 odstotkov skupnega števila ovac.

Široka akcija

Merinizacija in umetno osemenjevanje sta precej zapleteno delo, tako da je bilo potrebno, preden so se lotili križanja v širokem obsegu, izvesti dobre priprave. Široko akcijo za merinizacijo so pokrenili lani. V ta namen so organizirali sestaneke okrajnih in republiških strokovnjakov z organi oblasti ter političnimi in združnimi delavci. Na sestanku so objavili podrobne podatke o doseženih rezultatih v strokovnem pogledu. Razen tega so se dogovorili, s kakšnimi tipi ovac naj se gre v posamezne rajone. Tudi na tem sestanku je bilo negodovanj in nerazumevanj, razčiščena pa so bila vsa strokovna vprašanja.

Sklenili so, da bodo akcijo izvajali po načelu komisij. Najprej so ustanovili okrajno komisijo za merinizacijo, ki so jo razen strokovnjakov in združnih voditeljev sestavljali tudi okrajni predsednik ljudskega odbora in sekretar okrajnega odbora ZK. Naloga komisije je bila zagotoviti organizacijo izvajanja merinizacije

na okrajnem področju, nato zagotoviti opremo, plemenilni material, kadre in finančna sredstva.

Po enakem načelu so bile organizirane tudi občinske komisije kakor tudi komisije po vaseh, kjer so nameravali izvajati merinizacijo. Vaške komisije so sestavljali krajevni strokovnjaki, združniki in naprednejši živinorejci.

Naslednja naloga je bila agitacija in propagiranje merinizacije. V ta namen so zagotovili material na temelju okrajnih izkušenj, poljudno literaturo, tiskali so približno 25.000 letakov in lepakov, organizirali so posebne skupine strokovnjakov in aktivistov, ki so večkrat obiskale vasi, kjer so nameravali izvesti merinizacijo.

Hkrati so izdelali tudi načrte za merinizacijo. Okrajni načrt za lansko leto je določal merinizacijo 200.000 ovac (merinizirali so jih 110.000, ker ni bilo dovolj plemenskega materiala). Vse načrte so predložili zborom volivcev, kjer so sami volivci povedali, ali bodo in s kakšnim številom sprejeli merinizacijo in končno potrdili načrt vasi.

Probleme so reševali na kraju samem

Sele na teh sestankih in v začetku izvajanja širše akcije je prišlo do največjega odpora, in to najpogosteje proti umetnemu osemenjevanju. Govorili so na primer, da »še nihče ni videl, da bi od železa dobili jagnje! Posebno velik odpor je bil v zaostalih vaseh, kjer so »trdili«, da so merino ovce »rezultat križanja prašiča in ovce! V nekaterih vaseh (Zletovo) so živinorejci »poskusno« klali umetno osemenjene ovce, da bi se prepričali, da je v njihovih trebuhih res jagnje. Ker so v vsaki ovci našli po eno ali dve jagnjeti, so nam začeli postopno sami dovajati ovce v osemenjevalne postaje. Bili so tudi primeri, ko so več ovac naravno parili in jih šele nato pripeljali k umetni osemenitvi, zgodili pa so se tudi nasprotni primeri. Zgodilo se je tudi to, da so k umetnemu osemenjevanju pripeljali najslabše ovce (»če propade, naj propade najslabša«).

Med delom na terenu je bila okrajna komisija za merinizacijo stalno na pohodu. Redno je imela sestanke z občinskimi komisijami po rajonih. Okrajna in občinske komisije so razen tega vsakih 10 dni imele posebne sestanke z osemenjevalci na terenu in s komisijami po vaseh — z njihovo pomočjo so spremljali razvoj akcije, se seznanjali s problemi in jih na kraju samem reševali.

Rezultati so se pokazali pri prvem jagnjenju. Da bi dobili točne podatke, so strokovnjaki obiskali teren in s štetjem ugotovili točno število jagnjet, ki so jih dobili z umetnim osemenjevanjem. Od skupnega števila umetno osemenjenih ovac, jih je bilo oplodjenih 91,8 odstotka, a to je za 10 do 15 odstotkov več kakor pri naravnem oplodjevanju. To je bil glavni adut za nadaljnje delo. Letos bo na okrajnem področju meriniziranih novih 200 tisoč ovac. V bodočnosti bodo merinizirali vse ovce in tedaj bo štipski okraj lahko kril precejšen del domačih potreb po kakovostni volni.

Merinizacijo bodo nadaljevali po zadrugah

Da bi se lahko nadaljnji proces merinizacije razvijal normalno in da bi zagotovili stalen razvoj ovčarstva, so morali rešiti dve važni vprašanji: naučiti kadre, ki bodo opravljali osemenjevanje, in rešiti problem, kam spraviti ovce. Prvega so večinoma že rešili. Lansko in letošnje leto so namreč uvajali v delo, ki je v zvezi z umetnim osemenjevanjem, kmetijske tehnike, naprednejše združnike in živinorejce. Usposobili so jih na 25-dnevnih tečajih. Ti kadri so spoznali tehniko osemenjevanja in so pri delu pokazali dovolj strokovnosti.

Vprašanje spravila ovac so lani in letos rešili tako, da so proizvajalcem pojasnjevali, kako naj uredijo hlev in ograjeni prostor, posebno pa so jih opozarjali na krmljenje. Tudi tu ni kakšnih večjih problemov, toda ta vprašanja bodo še naprej obravnavali vzporedno s krepitvijo črede meriniziranih ovac in v okviru načrta za pospeševanje in razvoj kmetijstva.

Eno izmed najvažnejših vprašanj, ki jih čaka, je končno selekcija. Nadalje bo treba ustvariti matične črede čistih merino ovac in zagotoviti domače plemenske živali (za zdaj krijejo potrebe še z uvožom). Vsa ta dela bodo opravljali večinoma prek zadrug, ki bodo nadaljevale merinizacijo.

Branko Štimac